

**دستورالعمل اجرایی انتخاب و آموزش و سازماندهی
زنان تسهیگر روستایی**

دفتر توسعه فعالیت های کشاورزی زنان روستایی و عشایری

فرایند انتخاب تسهیلمگر

با توجه به اینکه این طرح در پی تقویت روحیه مشارکت پذیری زنان روستایی و عشایری به منظور ارتقا و بهبود وضعیت معیشت آنان و واگذاری اداره امور زندگی به خودشان است و از آنجا که تسهیلمگر در روستا به عنوان نماینده زنان روستایی بستر لازم را برای اجرای پروژه های مخت لف فراهم می کند، انتخاب وی دارای فرآیندی مرحله ای به شرح زیر است که باید با دقت و حوصله اجرا شود:

◀ زمینه یابی

ابتدا در مرکز جهاد کشاورزی روستاهای دارای ۱۰۰ خانوار به بالا مشخص می شوند . سپس لازمست در دهستان بررسی شود تا در بین این روستاها، روستاهایی که مشارکت افراد در حد قابل قبول است و زنان روستایی و عشایری از مشارکت پذیری بالایی برخوردارند شناسایی و انتخاب گردند . وجود تشکل های زنان در روستا (مانند تعاونی روستایی، صندوق قرض الحسنه و ...) ، وجود زن عضو شورای روستا، انجام برنامه های جمعی توسط زنان (در زمینه های مذهبی، آئینی و محیط زیستی و ...) و انجام پروژه های اشتغالزا به صورت گروهی ملاک مناسبی برای تشخیص میزان مشارکت زنان در هر روستاست . البته می توان این طرح را در اکثر روستاها اجرا کرد ولی با توجه به امکانات محدود جهاد کشاورزی (زمان، نیروی انسانی و منابع مالی)، مطلوبست از مناطق دارای ظرفیت بالقوه و پذیرش نسبی شروع کرد.

◀ زمینه سازی

با توجه به اینکه بناست یک حرکت توسعه ای در روستا شکل بگیرد و این امر مستلزم اطلاع، موافقت و همکاری جامعه محلی است ضروریست ارتباطات بدین گونه شکل بگیرد:

* جلسه با شورای روستا و معتمدین محلی (این جلسه بسیار ضروری می باشد)

در این جلسه ابتدا به نقش زنان روستایی در امور خانه و خانواده، تربیت فرزندان، تولید و فرآوری محصولات کشاورزی، امور عمومی روستا و ... اشاره می کنیم . سپس ضرورت اجرای طرح و اهداف آن را توضیح می دهیم و از آنها درخواست می کنیم در اجرای هر چه بهتر طرح همکاری نمایند و تسهیلمگر را در انجام وظایفش حمایت و همراهی کنند. این عمل ما موجب کسب اعتماد آنان و باورشان به نیت خیر ما می شود و اگر دریابند این کار برای روستایشان مفید است نه تنها با ما همراهی می کنند بلکه بعدا با تسهیلمگر روستا نیز همکاری خوبی داشته و از او و برنامه هایش حمایت خواهند کرد . نا گفته نماند بخش اعظم این نتایج به نحوه ی

برخورد ما و موضوعاتی که در آن جلسه طرح می کنیم بس تگی دارد پس باید با دقت و رعایت نکات ظریف از این فرصت استفاده کنیم.

* جلسه با زنان روستایی و عشایری

(تیین طرح از سوی کارشناسان امور زنان به منظور توجیه زنان روستایی)

وقتی حمایت شورا جلب شد جلسه دیگری با زنان روستایی برگزار می کنیم . برگزاری این جلسه را می توان از طریق شورای روستا به اطلاع زنان روستایی رساند و می توان آن را در یکی از اماکن عمومی روستا نظیر مدرسه، حسینیه و ... برگزار نمود. جلسه را با معرفی خودمان و اینکه شغلمان چیست و از کدام اداره آمده ایم آغاز می کنیم. سپس می گوئیم آمده ایم با هم کمک کنیم تا شاید بتوانیم وضع و شرایط زندگی در این روستا را کمی بهتر کنیم. اگر شما هم مایل هستید با همکاری هم، کمی و فقط کمی بهتر زندگی کنیم کار را شروع کنیم. (در صورت تمایل جمع) گفتگو را در فضایی صمیمی با پرسش موارد زیر ادامه می دهیم :

- روستای شما چقدر جمعیت دارد؟
- زنان این روستا چه کارهایی انجام می دهند؟
- زنان این روستا چه فعالیت های گروهی یا دسته جمعی انجام داده اند؟ (تا بتوان میزان مشارکت زنان و سابقه کار جمعی آنان را متوجه شد).
- چه کسی و یا کسانی بیشترین نقش را در این فعالیت گروهی داشته اند؟ (تا بتوان زنان پیشرو و فعال روستا را شناسایی کرد)
- چگونه می توانید با همکاری هم و برای بهبود وضعیت خود و روستای خود کارهای بیشتر و مؤثرتری انجام دهید؟
- فکر می کنید حضور یک نماینده از بین خودتان باعث فعالیت بیشتر شما و مشارکت و همکاری بین زنان روستای شما خواهد شد؟

در صورتیکه جواب سؤال بالا مثبت باشد، می پرسیم:

- به نظر شما این نماینده چه ویژگی و خصوصیتی باید داشته باشد؟ (روی این سؤال تأکید شود تا زنان روستایی ویژگی ها را با دقت بیان کنند . معمولاً زنان روستایی این ویژگی های فردی را می گویند :

صبوری، قابل اعتماد بودن، راز داری، دلسوزی و ... و قابلیت های مهارتی تسهیلگر نظیر سواد، روابط عمومی بالا و ...)

- سپس از جمع زنان روستایی حاضر می پرسیم "فکر می کنید از بین خودتان چه کسانی این خصوصیت ها را دارند؟"

افرادی که شرکت کنندگان نام می برند می توانند داوطلب شوند . در ضمن هر فرد می تواند خودش را داوطلب نماید.

داوطلبان می ایستند و خودشان را معرفی می کنند و سپس اسمشان را روی تابلو می نویسند.

توجه: دقت می کنیم سؤالات را در فضای دوستانه و به شیوه مصاحبه نیمه ساختاری مطرح نماییم. یعنی سؤالات پیش بینی شده را مطرح می کنیم و بر حسب پاسخ های ارائه شده و شرایط محیطی، سؤالات بعدی را می پرسیم.

◀ انتخاب

در ادامه همین جلسه یا در جلسه ای دیگر که همین شرکت کنندگان حضور دارند، انتخاب تسهیلگر صورت می گیرد.

ابتدا با توضیحاتی زمینه را برای انتخاب فرد مناسب فراهم می کنیم بدین ترتیب که صفات و ویژگی هایی که تسهیلگر باید داشته باشد و خود زنان روستایی به آنها اشاره کردند را مرور می کنیم و در ادامه، ویژگی های دیگری که برای یک تسهیلگر لازم است و باعث تسهیل تحقق اهداف طرح می شود مانند علاقه به فعالیت های داوطلبانه و تسهیلگری اجتماعی، شرایط سنی مناسب (بین ۱۸ تا ۵۵ سال)، اهل کار و تلاش و فعالیت اقتصادی بودن را یادآور می شویم. همچنین تاکید می کنیم تسهیلگر داوطلبانه فعالیت می کند و در قبال کارش مزدی دریافت نمی کند و در صورت امکان مطلوبست از سوی مردم روستا مورد حمایت قرار گیرد. بدین ترتیب کمک می شود تا زنان روستایی بتوانند با دقت و با شناختی که از داوطلبان دارند بهترین گزینه را انتخاب کنند.

ما به هیچ عنوان، مستقیم یا با اشاره و کنایه، از فردی حمایت نمی کنیم.

زنان و دختران روستایی حاضر در جلسه به کاندیدای مورد نظرشان رأی می دهند . رأی گیری به صورت مکتوب و مخفی انجام می شود. (ما به افراد بی سواد کمک می کنیم و نام کاندیدای مورد نظر فرد را برایش می نویسیم).

آرای به دست آمده در همان جلسه و با حضور رای دهندگان قرائت می شود و نتایج روی تخته نوشته می شود. بر اساس نتایج رأی گیری، کسی که بیشترین رأی را بدست آورده به عنوان تسهیلگر شناخ ته شده و معرفی می گردد.

مدت فعالیت تسهیلگر منوط به رضایت جامعه محلی (زنان روستایی) است و در صورت عدم رضایت مردم و یا کناره گیری وی، انتخابات دوباره تکرار می شود.

توجه:

- ما باید جلسه را به گونه ای هدایت نماییم که اکثر زنان روستایی حاضر در جلسه در این گفتگوها و تصمیم گیری ها مشارکت نمایند و جلسه در دست یکی دو نفر نیفتد
- به هیچ عنوان برای کاندیداتوری روی فرد خاصی تأکید نمی نماییم و این فرصت را ایجاد می کنیم که تسهیلگران، منتخب حقیقی خود زنان روستایی باشند
- تمام مستندات گفتگو با زنان روستایی و انتخاب تسهیلگر را جمع آوری و برای استفاده در مراحل بعدی نگهداری می کنیم.

آموزش های عمومی و تخصصی

انتظار ایفای نقش تسهیلگری در حد مطلوب از تسهیلگرانی که توسط زنان روستایی انتخاب شده اند در گروهی آموزش های متعدد و متنوع مورد نیاز آنان می باشد. ما باید طبق مراحل اجرای طرح، شرایط ارائه ی آموزش و فرصت یادگیری را برای این عزیزان فراهم کنیم . این آموزش ها در قالب عناوین چهارگانه بدین شرح پیش بینی شده است:

آموزش های تسهیلگری

برای تسهیلگران دوره ی آموزش تسهیلگری سه روزه با سرفصل هایی که در ادامه ذکر می شود در قالب کارگاه آموزشی مشارکتی برگزار شود. این نوع آموزش - به عنوان اساس و پایه آشنایی با تسهیلگری و کسب مهارت جهت انجام حرفه تسهیلگری- در آغاز کار برای همه تسهیلگران منتخب ضروریست.

- مفهوم مشارکت و انواع آن

- مفاهیم تسهیلگری:

تسهیلگری چیست؟

تسهیلگر کیست؟

ویژگی های تسهیلگر کدام است؟

- آموزش برخی از تکنیکهای مشارکتی برای شناسایی پتانسیلهای محلی، نیازسنجی و حل مسئله

تبیین نقش و فعالیت های تسهیلگر

لازم به توضیح است آموزش تسهیلگری باید بلافاصله پس از انتخاب ارائه شود تا تسهیلگران قادر به انجام کار خود باشند. پس از این دوره، در نشستی که مسئولیت اجرای آن بر عهده ی کارشناس مسئول امور زنان استان است ما (کارشناسان در سطح استان، شهرستان یا مرکز جهاد کشاورزی) با تسهیلگران در باره نقش تسهیلگر و فعالیت هایی که او می تواند انجام دهد گفتگو می کنیم. بدین ترتیب که ابتدا از تسهیلگران می پرسیم برای بهبود وضع روستا، آنان چه نقشی دارند؟

پس از اینکه تسهیلگران نظرات خود را بیان کردند، ما موارد زیر را - چنانچه بدان اشاره نشده باشد- به عنوان تکمیل نقش تسهیلگر بیان می کنیم:

○ جلب مشارکت افراد و اعتماد سازی

○ هماهنگی در اجرای کارهای گروهی

○ تسهیل در روند اجرای پروژه های مرتبط با زنان

اگر تسهیلگران به این موارد اشاره نمودند دوباره برای تاکید بیشتر و نیز به منظور عینی و ملموس شدن مفاهیم، به کمک خودشان - با ذکر موارد و مصادیق- موارد را شرح می دهیم.

در ادامه، از تسهیلگران می خواهیم فعالیت هایی را که برای ایفای این نقش ها باید انجام دهند نام ببرند. پس از اینکه تسهیلگران نظرات خود را بیان کردند، ما با بیان موارد زیر به تکمیل مباحث می پردازیم:

○ تهیه نقشه اجتماعی روستا با مشارکت زنان روستایی

- شناسایی پتانسیل های اقتصادی روستا
  - شناسایی زنان کار آفرین و فعال اقتصادی به منظور بهره گیری از تجارب آنان
  - همفکری با زنان روستایی در خصوص نحوه استفاده از پتانسیلهای اقتصادی روستا برای راه اندازی کسب و کارهای جدید
  - مسئله یابی، نیازسنجی، ارائه راه حل و اقدام جهت حل مسئله با مشارکت سایر زنان
  - همفکری منظم و مستمر با زنان روستایی به ویژه افراد با تجربه و سالمند جهت بهره گیری از دانش بومی
  - جلب حمایت و جذب امکانات و منابع مالی از سازمان های مؤثر در روستا جهت اجرای پروژه ها
  - انتقال آموزش هایی که خود کسب کرده است به زنان روستایی
- در انتهای گفتگوها مجدداً بر انجام مشارکتی فعالیت هایی که تسهیلمان خودشان بیان می کنند یا ما اضافه می کنیم تاکید می نمایم و توضیح می دهیم که تسهیلمان خوب و حرفه ای با همفکری و همکاری زنان روستا، فعالیت ها را انجام می دهد.

آموزش های کارآفرینی

اغلب تسهیلمان، افرادی پرتلاش در فعالیت های تولیدی و کشاورزی هستند . چنانچه تسهیلمان منتخب با این مفاهیم و چگونگی کسب و کار واقعی و سودمند آشنا شوند توانایی انتقال روح کارآفرینی و اصول کسب و کار به زنان روستایی را خواهند داشت و می توانند به آنان کمک کنند تا یک کسب و کار به صورت فردی یا گروهی راه اندازی نمایند. بنابر این سرفصل های زیر برای آموزش در این دوره مفید می باشد:

- کارآفرینی و خلاقیت
- بازاریابی و بازار رسانی
- زنجیره عرضه و زنجیره ارزش
- طرح کسب و کار

آموزش تشکیل صندوق های اعتبارات خرد

از آنجا که یکی از کارهای اصلی تسهیلمان فراهم کردن زمینه کار جمعی بین زنان روستا در قالب تشکل های محلی و صندوق اعتبارات خرد می باشد لازمست آنان با مفاهیم پس انداز و تسهیلات، اعتبارات خرد، چگونگی و مراحل تشکیل صندوق اعتباری خرد آشنا شوند تا در عمل بتوانند نقش مؤثر خود را ایفا نمایند . بدین منظور تسهیلمان به یادگیری موارد زیر در کارگاهی مشارکتی می پردازند:

- تشکل ، ضرورت ایجاد و سازماندهی آن (مفاهیم و تعاریف)
- روش های ایجاد و ساماندهی تشکل های محلی
- معرفی و فرآیند ایجاد تشکل های مختلف محلی موفق (تعاونی ، صندوق اعتبارات خرد و ...)
- اعتبارات خرد، تأمین مالی خرد (تعاریف و مفاهیم)
- چگونگی و مراحل تشکیل صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی

آموزش مهارت های کشاورزی

این آموزش ها با تاکید بر تولید محصول سالم در چارچوب برنامه ها و سیاست های معاونت ترویج، در هر سال بر اساس شرایط اقلیمی و الگوی کاشت هر منطقه تعیین می شود . زنان روستایی که با طرح کسب و کار آشنا شده اند با توجه به استعداد های منطقه و امکانات خود، تقاضای بازار و الگوی کشت خواستار آموزش برخی مهارت های کشاورزی (تولید یا فراوری محصولات کشاورزی یا دامی) خواهند بود. از آنجا که امکان آموزش این موارد به تمام زنان روستایی برای جهاد وجود ندارد لازمست به تسهیلات آموزش دوره های مختلف متناسب با نیاز آنان ارائه گردد تا آنان قادر باشند این مهارت ها را به زنان روستایی آموزش دهند.

لازم به ذکر است ابتدا آموزش تسهیلاتی طبق برنامه آموزش مهارت های تسهیلاتی که متعاقباً ارسال خواهد شد برای تمام تسهیلاتگران ارائه شود و سایر آموزش های مذکور به مرور و بر حسب نیاز تسهیلاتگران ارائه می گردد.